

«Сейфуллин оқулары – 18: « Жастар және ғылым – болашаққа көзқарас» халықаралық ғылыми - практикалық конференция материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 18: « Молодежь и наука – взгляд в будущее» - 2022.- Т.II, Ч.III. – Б.129-132

РЕСЕЙДЕГІ ЖЕР ЗАҢНАМАСЫНЫҢ ДАМУ ТАРИХЫ

Танирбергенова А.Ж., 3 курс студенті

С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті, Нұр-Сұлтан қ.

Ресей жер құқығының тарихы – бұл мемлекеттік саяси және экономикалық қайта құрулар тарихы, жер құқығының сала және пән ретінде қалыптасуы. Бұл жұмыста 1861 жылы шаруалардың крепостнойлық құқықтан босатылуынан бастап, біздің заманымызда жерге жеке меншік құқығының қайтарылуына дейінгі соңғы екі ғасырдағы жер- құқықтық қатынастар қарастырылады.

1917 жылға дейін Ресейдің жер құқығы.

Жер-құқықтық жүйесін түбегейлі өзгерткен Ресейдегі негізгі жер трансформациялары 1861 жылғы реформадан бастау алады. 19 ғасырдың ортасындағы қоғамдық- саяси атмосфера. объективті түрде моральдық жағынан да, экономикалық жағынан да ескірген крепостнойлық құқықты жою қажеттілігіне әкелді. В.О. Ключевский, «... асыл шаруашылықтың экономикалық жағдайы крепостнойлықтың жойылуына дайындалды» Шаруалар арасында наразылық күшейді.

1857 жылдан бастап реформаны дайындау үшін тиісті мемлекеттік құрылымдарды құру басталады. қаңтарда II Александр басқарған Шаруалар істері жөніндегі құпия комитет құрылды. Бірақ бұл комитеттің реформалар жөніндегі тұжырымдамасы да, жоспары да болған жоқ.

1859 жылдың ақпанында губерниялық комитеттер пайда болды, олар 1859 жылдың ортасына қарай өз ұсыныстарын әзірледі. Бұл ұсыныстарды үш топқа бөлуге болады: 1) шаруалардың ешбір эмансипациясына жол бермеу және аз ғана өзгерістерді қарастыру;

2) жері жоқ шаруаларды босатуды қамтамасыз ету; 3) шаруаларды жермен босатуды қамтамасыз ету. Нәтижесінде, белгілі болғандай, шаруалардың саяси және экономикалық еркіндік алу мүмкіндігіне негізделген 1861 жылғы реформаны жүргізудің мемлекеттік саясаты жеңіске жетті. Заңнама жер қатынастарын реформалау саласындағы мемлекеттік саясаттың жүргізушісі бола отырып, сол кезде мұндай еркіндікке ресми түрде кепілдік берді. Басты мәселе бостандық алған шаруалардың экономикалық жағдайына негізделген кепілдіктерді іс жүзінде жүзеге асыру болды. 1861 жылы 19 ақпанда крепостнойлық құқықты жою туралы манифестке қолқойылып, крепостнойлық құқықтан шыққан шаруалар туралы Ереже қабылданды. Бұл құжаттар Ресейдегі жер реформасының ең маңызды құқықтық негізі болды.

Ереже шаруаларды еркін тұрғындар деп жариялады, оларға жеке ғана емес, мүліктік құқықтар да берілді. Жер иесі жерге меншік құқығын сақтап қалса, шаруалар өздерінің өмір сүруін қамтамасыз ету және үкімет алдындағы міндеттерін орындау үшін қажетті жер учаскелері мен жер учаскелерін

тұрақты пайдалануға белгілі бір алымдар алды. Сонымен, бұл жағдайда шаруалар жердің меншік иесіне айналмаса да, реформаға дейінгі кезеңнен айырмашылығы олар жерге заттық құқықтың ерекше түріне – тұрақты пайдалану құқығының субъектілеріне айналды. [1] [2]

1917 – 1990 жылдардағы жер заңнамасының дамуы.

Отандық жер құқығының даму кезеңдері Әртүрлі тарихи фактілер мен құқықтық құжаттарды талдау Ресей жер құқығының дамуындағы келесі кезеңдерді бөліп көрсетуге мүмкіндік береді:

- бөлшектенген құқықтық реттеу кезеңі – әртүрлі заң актілерінде жекелеген құқықтық нормалар пайда болған сәттен бастап 1861 жылға дейін;
- 1861 жылғы шаруалар реформасы;
- Столыпіндік жер реформасы (1906-1911);
- Кеңестік кезең (1917-1990);
- Ресей Федерациясының мемлекеттілігінің қалыптасу кезеңі (1991-1993);
- Жер заңнамасының қазіргі даму кезеңі (1993 жылдан бастап).

Осылайша, жер қатынастарын реттеу бойынша құқықтық қатынастардың даму динамикасын байқауға болады. Кезеңдердің әрқайсысы өз уақытының ерекшелігін көрсетеді, бірақ сонымен бірге бұл саланың болашақта дамуы үшін белгілі алғышарттарды қалыптастырады. [3]

Революцияға дейінгі Ресейдегі жер құқықтық қатынастары. «Крепостнойлық құқықтың» қалыптасуы Киев Русінің құрылған кезінен басталады. Сол тарихи кезеңде жеке жерге меншік ерекше қорғауға алынды. Бұл Өнер мәтінінде көрсетілген. Русская правданың³⁴. Атапайтқанда, шекаралық белгігезиян келтіргені үшін айтарлықтай йайыппұл белгілейді (бұл ежелгі Ресей мемлекетінің жердегі заңдылық пен тәртіптің тұрақтылығын қамтамасыз ету жөніндегі қамқорлығын атап өтті). 1565 жылы Иван Грозный мемлекет жерлерін земство (қарапайым) және опричнина (арнайы), оның ішінде соңғысына оппозициялық князь-бояр ақсүйектерінің жерлерін бөлді. 1580 жылы Шіркеу кеңесі митрополиттерге, епископтарға және монастырларға қызметшілерден жылжымайтын мүлік сатып алуға, жерді «ипотека» және «жан жадына» ретінде қабылдауға және олардың жер иеліктерін кез келген басқа жолмен көбейтуге тыйым салатын шешім қабылдады. XVI ғасырдың екінші жартысында, рулық жерлерге кеңінен түгендеу жүргізілді, ол туралы мәліметтер «жазба кітаптарына» енгізілді (қаржы және салық жүйесін ретке келтіру үшін) және қызмет көрсетуші феодалдардың міндеттері анықталды. Кейіннен мемлекет еңбекақы бірліктеріне («соқаларға») бөле отырып, жерлерді кеңінен сипаттауды жүзеге асырды. Алынған ақпарат пен құжаттама «крепостнойлық құқық» жүйесін құруға ықпал етті. 1497 жылғы «Судебникте» және одан кейінгі 1591 жылғы «запастағы және сабақтық жылдар» туралы жарлықтарда жалпыұлттық ауқымда «крепостнойлық» қалыптасты. ақырында 1649 жылғы Собор кодексімен ресімделді. Ресейдегі алғашқы аграрлық реформа 1551-1556 жылдары Иван Грозный жүргізген реформа болып саналады. Қазынадағы қаражатты ұлғайту мақсатында боярлар мен нақты князьдердің Мәскеу және Бүкіл Рус- сия Ұлы Герцогіне бағынуы, жерді пайдаланудың жаңа жүйесі – мемлекеттік мүліктік жүйенің пайда болуы, бірқатар реформалар

жүргізілді.[4]

Қазіргі кезеңде Ресейдегі жер заңнамасының дамуы.

2015 жылғы 12 ақпанда Ресей Федерациясының «Ауыл шаруашылығын дамыту туралы» Федералдық заңына өзгерістер енгізу туралы» Федералдық заңы (№ 11-ФЗ) қабылданды. Осы заңның арқасында қазір тек ірі ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерге ғана емес, ауыл шаруашылығын негізгі қызмет түрі ретінде таңдаған жеке кәсіпкерлерге де мемлекеттік қолдауға кепілдік беріледі. Бұл қазіргі кезеңде Ресейдің ауыл шаруашылығын дамытудың негізгі бағыты болды. «Ауыл шаруашылығын дамыту туралы» Федералдық заңға енгізілген өзгерістер аграрлық сектордағы өндіріс үлесі өндірістегі жалпы табыстың кемінде 70% құрайтын жалғыз шартпен ауыл шаруашылығы өндірісін дамытуға несие алуға мүмкіндік береді. 1995 жылғы 22 қарашадағы «Этил спирті, алкогольді және құрамында алкоголь бар өнімдерді өндіруді және айналымын мемлекеттік реттеу туралы» Федералдық заңда.

Ресей Федерациясының Жер кодексі келесі ұғымдарды қарастырады:

- жерді қорғау;
- ауыл және орман шаруашылығы;
- қоршаған ортаға зиян келтіру;
- жерге меншік құқығының пайда болуы және тоқтатылуы;
- бағалау, мониторинг және жерге орналастыру.

Ресейдегі жер қатынастары Кодекстің кейбір баптарын толықтыратын және нақтылайтын басқа да құқықтық актілермен реттеледі.

Ресейдегі жер құқығының даму тарихы

1. IX-XVIII ғасырлардағы феодалдық жер құқығы.
2. Ресей империясының жер жүйесі
3. 1917 жылғы революциядан кейінгі жер құқығы

Феодалдық жер иеленушіліктің өсуімен феодалдардың саяси билігі артты. Олар өздерінің үстем княздарынан иммунитет алды, алым-салық төлеуден босатылды, өз жасақтарына ие болу, өз жерлерінде тұратын өздеріне тәуелді халықты соттау құқығын алды. Ірі феодалдық меншік саяси билікпен және үкіметпен ажырамас байланыста болады. Ол кезде мұндай мемлекеттік аппарат болған жоқ, мемлекетті басқару сотты, князьдің үй шаруашылығын басқарумен бір мезгілде жүзеге асырылды.

Бұл кезде жердің қай феодалдарға тиесілі екеніне, феодалдық баспалдақтың қандай сатысында тұрғанына байланысты феодалдық меншіктің әр алуан түрлері пайда болды.

Ең ірі жер иесі өз жерлерін вассалдық боярларға қызмет ету үшін берген князь болды. Олар өз кезегінде жерді боярларына бөліп берді. Князьге қызмет еткені үшін сый ретінде алынған жерлерге иелік мұрагерлік сипатқа ие болды және рулық деп аталды.

Иеленуі шартты болған жерлер, т.б. қызметке байланысты болды, иеліктер деп атала бастады. [5]

Қорытынды.

Дамыған нарықтық экономикада жер сатып алу-сату объектісі болып табылады. Алайда, өңделмеген жердің құны жоқ, бірақ бағасы бар. «Жер

бағасының» негізі неде? Кіріс көзі ретінде жер сатылып жатыр. Оның иесіне жалға беру мүмкіндігі сатылуда. Сондықтан жердің бағасы капиталдандырылған рента болып табылады. Жер учаскесін сатқан кезде оның иесі жалға беруден түскен табысын жоғалтпауға қамқорлық жасайды. Ол жерді банкке немесе бағалы қағаздарға салып қойса, рентаға тең табыс әкелетіндей сомаға сатуға келіседі. Жерді сатып алушы да оның иесі болмай тұрып, учаске әкелген рента мен ақшаны банкке салған жағдайда алатын пайызын салыстырады. Әр тараптың өз есебі бар. Банк кірісімен салыстыру, бұл өз капиталының, өз мүлкінің ең кепілдендірілген және тыныш инвестициясы болғандықтан туындайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1 Шуллер А. және Крюссельберг Х. - Г «Экономикалық жүйелерді талдау: экономикалық тәртіп және саяси экономия теориясының негізгі тұжырымдамалары» // аударма. онымен бірге. - М.: «Экономика» баспасы» ЖАҚ, 2006 ж

2 Архангельская Н., Матвеева А. «Жер-Ана көтерме және бөлшек сауда» // Сарапшы.

- 2006 жыл.

3 Басалаева Е. «Бәсекеге қабілетті ауыл шаруашылығын қалыптастыру мәселелері».

- 2006 жыл.

4 Буздалов И.Н. «Аграрлық теория: концептуалды негіздер, тарихи тенденциялар, РАСН заманауи идеялары» // Всерос. in-t agr. есептер мен информатика А. Никонова А. – М.: Академия, 2005. – 344 б.

5 Волков С.Н. «Ресей Федерациясындағы жерге орналастырудың қазіргі жағдайы мен міндеттері» // Жерге орналастыру, кадастр және жер мониторингі. - 2006 жыл.